

6183 Sayılı Kanunda Yer Alan “Tecil” Düzenlemesi ile Diğer Hukuk Dallarındaki Düzenlemelerin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi¹
Comparative Evaluation of the Regulations Regarding “Postponement” in Law No. 6183 and Other Laws

Doç. Dr. Neslihan COŞKUN KARADAĞ²

Fatih KARABUĞA³

Başvuru Tarihi: 09.08.2019

Kabul Tarihi: 13.11.2019

Özet

Kelime olarak erteleme anlamına gelen tecil, hukuk sisteminin önemli kurumlarından birisidir. Borçlar hukukunda, ceza hukukunda, icra iflas hukukunda ve vergi icra hukukunda değişik gerekçelerle tecil düzenlemesi yapıldığı dikkati çeker. Borçlar hukukunda tecil ile; vadesi gelen borcun ifa tarihinin ertelenmesi, ceza hukukunda; iddianamenin düzenlenmesinin ertelenmesi, muhakemenin ertelenmesi, hükmün açıklanmasının ertelenmesi ve hapis cezasının infazının ertelenmesi, icra iflas hukukunda; haczin veya hacizli malların satışının ertelenmesi, vergi icra hukukunda ise; vade tarihinin, haciz işleminin veya haczedilen malların satışının ertelenmesi söz konusudur. Hepsinin ortak özelliği ise, tarafların faydası ya da kamu yararı çerçevesinde borçluya kolaylık sağlamaktır. Bu çalışmada değişik hukuk dallarındaki tecil düzenlemesi ele alınarak farklı ve benzer özellikleri ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Erteleme-Taksitlendirme, Tecil Müessesesi, Vergi Hukukunda Tecil, Hukuk Sisteminde Tecil

JEL Sınıflandırması: H20, H26

Abstract

Postponement, which means deferring as a word, is one of the important institutions of the legal system. It is worth noting that in the law of obligations, criminal law, enforcement bankruptcy law and tax enforcement law, postponement arrangements are made for different reasons. With deferment in the law of obligations; the execution date of the due debt is postponed. With postponement in criminal law; postponement of the indictment, postponement of judgment, postponement of the announcement of the verdict and postponement of imprisonment. With postponement in enforcement bankruptcy law; postponement of the sale of foreclosures or foreclosure. with deferral in tax enforcement law; postponement of maturity date, foreclosure process or sale of confiscated goods. The common feature of all is the provide convenience to the borrower in the interest of the parties or in the public interest. In this study, postponement regulation in different branches of law will be discussed and evaluated with different and similar features.

Keywords: Installment, Postponement, Postponement in Tax Law, Postponement in the Legal System

JEL Classification: H20, H26

¹ Bu çalışma Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde “Tecil Uygulamasının Vergi İcra Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” ismiyle tamamlanarak 02.08.2019 tarihinde savunulan yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

² Çukurova Üniversitesi, ncoskun@cu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0215- 0486

³ Maliye Bilim Uzmanı, fatihkaraboğa06@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8052-6368

Giriş

Tecil, Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğüne göre (TDK, 2019) “erteleme” anlamına gelmektedir. Arapça “acl” kökünden gelen “bekletme” sözcüğünden alıntı olduğu görülen⁴ bu kelimenin Osmanlıca’da “başka zamana bırakma” “acele etmeme” anlamlarında kullanıldığı anlaşılmaktadır.⁵

İngilizce’de “postponement” “sus-pension”, Fransızca’da “sursis” sözcükleriyle ifade edilen bu kavram, Almanca’da mühlet, tecil, erteleme anlamlarına gelen “stundung” “nufschaub” kelimeleriyle ifadesini bulmaktadır (Tuncer, 2006, s.162).

Gerek bireyler arasında gerekse bireyler ile kamu kurumları arasında karşılıklı yükümlülüklerin yerine getirilmesi söz konusudur. Yükümlülüklerin yerine getirilmesi belli zaman aralıklarında olduğu gibi bir defaya mahsus, belli bir süre ile sınırlı yükümlülükler şeklinde de olabilmektedir. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmesinde bazen zorluklarla karşılaşılması da söz konusu olabilmektedir.

Karşılaşılan zorlukların aşılması amacıyla kanun koyucunun her hukuk dalında bir takım düzenlemelerde bulunduğu görülmektedir. Tecil müessesesi bunlardan birisidir. Kelime olarak erteleme anlamına gelen tecile her hukuk dalında kendi içeriğine göre ayrı bir anlam yüklenmiştir. Buna göre tecil;

1) Sonraya bırakma, acele etmeme,

2) Ödenmesi gereken ticari alacağın vadesinin uzatılması ya da vadeye bağlanması,

3) İlk kez suç işleyen kişi için verilen mahkumiyet cezasının şarta bağlı olarak infazının geri bırakılmasını ve TCK’da belirlenen süre içinde suç işlenmezse suçu gerçekleştirmemiş sayan bir önlem olması (Özcan, 1980),

4) Kamu borcunun vadesinde ödenmesi, haciz uygulanması ya da hacz olunmuş malların paraya çevrilmesi borçluyu zor duruma düşürecekse, borçlunun yazılı istemi ve teminat göstermesi üzerine yetkili makamlar ya da onların yetki devrettiği makamlarca kamu alacağının ertelenmesi,

gibi anlamlar yüklenerek farklı şekillerde tanımlanabilmektedir (Kırbaş, 1992, s.115).

Bu bağlamda geniş anlamda tecil, yetkili makam ve mercilerin icranın geciktirilmesi kararına ya da kanun hükümlerine göre, tahsil edilebilir duruma gelmiş olan kamu alacağının ödenmesinin ya da cebri icra ile takip ve tahsilinin belli süreliğine geri bırakılması olarak tanımlanmaktadır (Şeker, 1987, s.39).

1. Vergi Hukukunda Tecil ve Tecile İlişkin Düzenlemeler

Vergi hukukunda tecil uygulamasına mali, sosyal, ekonomik ve teknik amaçlarla başvurulduğu görülmektedir. Örneğin; 6183 sayılı Kanun kapsamında zor durumda olan vergi borçlusunun borcunun

⁴ <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/tecil> (Erişim tarihi, 13.01.2019)

⁵ <http://www.osmanlicaturkce.com/?k=tecil&t=%40> (Erişim tarihi, 13.01.2019)

ertelenmesi yoluyla *mali*; veraset ve intikal vergisi kapsamında ihtilafli borç ve alacaklarda verginin tahakkuk ettirilip ertelenmesi yoluyla *sosyal*; Ar-ge ve teşvik belgeli yatırımlarda KDV ertelenmesi gibi *ekonomik*; ihraç kayıtlı teslimlerde KDV ertelenmesi gibi *teknik* amaçlarla tecil uygulaması yapılmaktadır. Bu çerçevede, vergi hukuku bakımından belirtilen amaçların gerçekleştirilebilmesi adına, kanuni düzenlemelerle kendiliğinden, yargısal ve idari kararlar vasıtasıyla verginin normal vadesinde tahsilinden vazgeçilerek karşılıklı ya da karşılıksız bir şekilde belirli ya da belirsiz bir süreliğine ertelenmesi bir vergileme tekniği aracı olarak “vergi ertelenmesi” sistemi ile olanaklı kılınmış, uygulama alanı bulmuştur (Özden, 1998, s.151-152).

6183 sayılı Kanun kapsamında zor durumda olan vergi borçlusunun borcunun ertelenmesi vergi hukukunda mali amaçlarla oluşturulmuş bir tecil uygulaması olduğu görülmektedir.

Tahsilatın devamlılığı için devletin, tahsilatın yapılmasından sonra borçlunun ekonomik durumunu da gözetmesi gerekmektedir. Bu sebeple, vergi tahsilatında mükelleflere kolaylık sağlanması ilkesi çerçevesinde verginin ödeme zamanı, şekli ve yeri konularında avantaj sağlayan yasal düzenlemeler getirilmiş, bunun yanında ise zamanaşımı, tahsilatın geri bırakılması, verginin tecili ve terkinin gibi müesseselerden mükelleflerin yararlanmasına olanak sağlanmıştır (Gerçek, 2003, s.97).

Vergiler dahil tüm kamu alacaklarını kapsayacak şekilde düzenlenen kanun maddesiyle getirilen tecil uygulaması bir “vergisel avantaj”dır (Arıkan, 2004, s.15). Bununla birlikte vergi alacakları dışında kalan kamu alacaklarının tecil edilmesine uygulamada pek rastlanmamaktadır (Yılmaz, 2015, s.488).

Ülkemizde kamu alacaklarının tahsili noktasında uygulanan özel bir takip sistemi benimsenmiştir. 1909 yılından 1954 yılına dek Tahsili Emval Kanunu’na⁶ göre yürütülen, ancak takibin geciktirilmesi ve durdurulması gibi birçok konuda hüküm içermemesi nedeniyle özel bir kovuşturma sistemi kurma, sosyo-ekonomik ihtiyaçları karşılama noktasında yetersiz olan, genel icra usullerine göre ilerleyen bu usulün yerini, günümüzde de geçerliliğini koruyan ve 21.07.1953 tarihinde kabul edilerek 1.1.1954 tarihinde yürürlüğe giren 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun(A.A.T.U.H.K.)⁷ almıştır (Serim, 2007, s.3-5). 6183 Sayılı Kanun kapsamında tecil müessesesi Kanununun 48. ve 48/A maddelerinde düzenlenmiştir. Her iki maddede de bir çok açıdan benzerlik bulunmakla birlikte, “çok zor durumda” bulunan vergiye gönüllü uyumlu mükelleflere “daha çok kolaylık” sağlamak adına 48/A maddesi kabul edilmiştir.

1.1. Çok Zor Durumda Tecil: 48. Madde

6183 Sayılı Kanununun 48.maddesinde mali ve ekonomik olarak çok zor durumda bulunan mükelleflerin borçlarının teciline ilişkin hükümler yer almaktadır. İlgili maddede tecil uygulamasının

⁶ 5 Ağustos 1325 tarihli Tahsili Emval Kanunu

⁷ 28.7.1953 tarihli ve 8469 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun tam metni için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6183.pdf>, Erişim tarihi 01.10.2018

genel çerçevesi çizilmiş olup, kanun metninde Cumhurbaşkanı ile Hazine ve Maliye Bakanlığına verilen yetkiye istinaden konuya dair detaylar ikincil mevzuat ile düzenlenmiştir⁸.

Kanunun gerekçesi incelendiğinde, hükümet tarafından getirilen metnin “fevkalade zor durum” ibaresi içerdiği ancak komisyon tarafından bugünkü hali verilerek yasalaştığı görülmektedir (6183 Sayılı Kanun Gerekçesi, s.815-840). Vergi borcunun ödenmesi, haciz ve paraya çevirme durumlarının borçlu bakımından dar ya da geniş manada zorluk yaratabilecektir. Bu aşamada, sadece “zor durum” şeklinde bir öneri getirilmişse de, her icra takibinin borçluyu az ya da çok zor duruma düşüreceği, bu nedenle de bu hallerde tecile gidilemeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Diğer yandan, hükümet tasarısında geçen “fevkalade zor durum” ibaresinin çok istisnai durumlarda hayat bulabileceği ve bu sebeple de tecil müessesesinden beklenen faydanın elde edilemeyeceği değerlendirilmiş, bu ibare geçici komisyonca “çok zor durum” ibaresiyle değiştirilerek madde hükmü tadil edilmiştir (İstanbul VDB, 2006, s. 241). Neticede, çok zor durum ibaresinden, borcun vadesinde ödenmesi, haciz tatbiki ya da haczolunan malın paraya çevrilmesi durumlarında borçlunun faaliyetine devam etme imkanı kalmaması veya faaliyetinin ağır biçimde sekteye uğramasının anlaşılması gerektiği sonucuna varılarak uygulamaya yön verilmiştir (Gülseven, 1999, s.275). Burada belirtilen çok zor durum hali, mali ve ekonomik zorluğu ifade etmektedir. Çok zor durum hali, Tahsilat İç Genelgeleri ile düzenlenen, borçlunun ekonomik göstergelerine göre hesap edilen likidite oranı, kaldıraç oranı gibi bir takım objektif kriterlere göre belirlenmektedir.

6183 Sayılı Kanunun 48.maddesinin 1.fikrasına göre, amme borcunun vadesinde ödenmesi veya haczin tatbiki veyahut haczolunmuş malların paraya çevrilmesi amme borçlusunu çok zor duruma düşürecekse, borçlu tarafından yazı ile istenmiş ve teminat gösterilmiş olmak şartıyla, alacaklı amme idaresince veya yetkili kılacağı makamlarca amme alacağı 36 ayı geçmemek üzere ve faiz alınarak tecil olunabilir.

İlgili madde metnine göre tecil olunacak borçlara karşılık teminat aranır. Şu kadar ki, amme borçlusunun alacaklı tahsil daireleri itibarıyla tecil edilen borçlarının toplamı 50.000 TL (bu tutar dahil) aşmadığı takdirde teminat şartı aranılmaz. Bu tutarın üzerindeki amme alacaklarının tecilinde, gösterilmesi zorunlu teminat tutarı 50.000 TL’yi aşan kısmın yarısıdır. Cumhurbaşkanı bu tutarı on katına kadar artırmaya, yarısına kadar indirmeye, yeniden kanuni tutarına getirmeye ve alacaklı amme idareleri itibarıyla bu hadler arasında farklı tutar belirlemeye yetkili kılınmıştır (6183 S.K. md.48/f2).

Borçlu tarafından tecil talebinin yapılması, idarenin durumu değerlendirmesi ve takdir yetkisi çerçevesinde tecile uygunluğun tespiti uzun zaman alabilir. Bu durumda tecil talep eden ancak tecil koşullarını taşımadığı için talebi reddedilen iyi niyetli borçluların çıkarını korumak adına süreli red uygulamasına yer verilmiştir. Buna göre, borcunun tecilini talep eden ancak, talepleri uygun

⁸ Konuya dair güncel tali mevzuata ilişkin temel düzenlemeler A-1 Seri-Sıra Nolu Tahsilat Genel Tebliği ve tahsilat iç genelgeleriyle yapılmıştır.

görülmeyerek reddedilen borçlular söz konusu borçlarını reddin tebliği tarihinden itibaren idarece 30 güne kadar verilebilecek ödeme süresi içinde ödedikleri takdirde bu amme alacağı ödendiği tarihe kadar faiz alınmak suretiyle tecil olunur (6183 S.K. md.48/f3). Süreli red ile “iyi niyetli borçluya” sağlanan avantaj yüksek oranlı gecikme zammı yerine daha düşük oranlı tecil faizi uygulanmasına imkan vermesidir.

Kanun hükmü tecil kararını verme ve devretme yetkisini, devlete ait amme alacaklarında ilgili bakanlara, il özel idarelerine ait amme alacaklarında valilere, belediyelere ait amme alacaklarında belediye başkanlarına vermiştir (6183 S.K. md.48/f4). Tecil yetkisini kullanacak ve bu yetkiyi devredecek olan makamlar; tecil edilecek amme alacaklarını tür ve tutar olarak belirlemeye, amme borçlusunun faaliyetine devam edip etmediğini esas alarak tecil edilecek alacakları tespit etmeye, tecilde taksit zamanlarını ve diğer şartları tayin etmeye ayrıca 213 sayılı Kanuna göre Maliye Bakanlığınca ilan edilen mücbir sebep hali kapsamındaki amme borçlularının, mücbir sebep halinin sona erdiği tarihe kadar ödemeleri gereken amme borçları ile mücbir sebep nedeniyle ödeme süreleri ertelenen amme borçlarını faiz alınmaksızın veya yürürlükteki faiz oranından daha düşük faiz oranıyla tecil etmeye yetkili kılınmıştır (6183 S.K. md.48/f6). 1 Sıra Nolu Tahsilat Genel Tebliğine göre, devlete ait olup Hazine ve Maliye Bakanlığınca 6183 sayılı Kanun uyarınca takip edilen alacaklar için teşkilata devredilen tecil ve taksitlendirme yetkisi, devrolunan makamlar ya da vekilleri tarafından kullanılabilir, yetki devrinde belirlenmiş süre, tutar, alacak türüne uygun işlem yapılabilecektir. Yetkiyi aşan talepler, yetkili makama bildirilecektir.

Bu kapsamda, “Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre kamu alacaklarının taksitlendirme, tecil ve terkin işlemlerini yürütmek” görevinin, 4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesininin 144. maddesinde yapılan düzenlemeye göre Gelir İdaresi Başkanlığı Tahsilat ve İhtilafli İşler Daire Başkanlığına, taşrada ise 153.maddeye göre, Vergi Dairesi Başkanlığına verilmiştir. 152.maddeye göre de, “Başkanlığın taşra teşkilatı, doğrudan merkeze bağlı vergi dairesi başkanlıkları ile vergi dairesi başkanlığı kurulmayan yerlerde bu Bölümde Vergi Dairesi Başkanlığı ve Vergi Dairesi Başkanına verilen görev ve yetkileri haiz vergi dairesi müdürlüklerinden oluşur.” denildiğinden tecil yetkisi adı geçen birimlere verilmiştir. 2018/3 Seri Nolu Tahsilat İç Genelgesi ile tecile yetkililer bu çerçevede sıralanmıştır.

Tecil, talep edildiğinde tahsil daireleri veya alacaklı kamu idareleri tarafından yapılması zorunlu bir uygulama değildir. (İstanbul VDB, 2006, s.242) Tecil işleminin yapılmasında, işlemin amme alacağının tahsilini tehlikeye sokmaması ve teminat altına alınması gerekmektedir.

Haciz yapılmasından sonra tecil talep edilmiş olabilir. Bu durumda haciz yapılmışsa mahcuz mal, değeri tutarınca teminat yerine geçer. Tecil edilen amme alacakları ile ilgili olarak daha önce tatbik edilen ve borcun tamamını karşılayacak değerde olan hacizler, yapılan ödemeler nispetinde kaldırılır ve buna isabet eden teminat iade edilir. Ancak, mahcuz malların değeri tecil edilen borç tutarından az,

zorunlu teminat tutarından fazla olması halinde, tatbik edilen hacizler, tecil şartlarına uygun olarak yapılan ödemeler neticesinde kalan tecilli borç tutarı mahcuz mal değerinin altına inmediği müddetçe kaldırılmaz. Tecilli borca karşılık alınan teminat ise, tecil şartlarına uygun olarak yapılan ödemeler neticesinde kalan tecilli borç tutarının zorunlu teminat tutarının altına inmesi durumunda, yapılan ödemeler nispetinde kaldırılır (6183 S.K. md.48/f5).

Borç tecil edilmiş ancak tecil şartlarına uyulmamışsa, değerini kaybeden teminatın veya mahcuz malların tamamlanmaması veya yerlerine başkalarının gösterilmemesi söz konusu ise amme alacağı muaccel olur. Tecil edilen amme alacağının gecikme zammı tatbik edilmeyen alacaklardan olması halinde, ödenen tecil faizleri iade veya mahsup edilmez (6183 S.K. md.48/f7).

1.2. Vergiye Uyumlu Mükelleflerin Çok Zor Durumda Olması Halinde Tecil : 48/A Maddesi

Vergi tahsilatının sağlanmasına yönelik düzenlemeler ve tedbirler, bazı hallerde vergi kayıp kaçığına mani olamamaktadır. Söz konusu kayıpların bir kısmına vergi yasalarını çok iyi bilen ancak vergi uyumu düşük olan mükelleflerin vergi kaçırımları sebebiyet vermektedir. Diğer bir kısma ise, işlemlerin zaman alması, bilgi eksikliği ve mevzuatın karmaşık olması dolayısıyla vergi kaçırma niyetinde olmayan ancak neticesi vergi kaybıyla sonuçlanan vergiye uyumlu mükelleflerin davranışları sebep olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, vergi idaresine mevzuatta ve organizasyon yapısında, mükelleflerin vergi kanunlarına uygun davranması olarak ifade edilebilecek olan vergiye gönüllü uyumu artırarak bu kaybı önleyecek değişimler yaratma noktasında önemli görevler düşmektedir (Kahrıman, 2016, s.230).

Son yıllarda vergi mevzuatımızda vergiye uyumlu mükelleflerin gönüllü uyumunu artıracak ve teşvik edecek vergi indirimi gibi bazı düzenlemeler yapılmıştır. 18.5.2017 tarihli ve 7020 Sayılı Kanunun 7. maddesi ile 6183 Sayılı Kanuna eklenen 48/A maddesi de bu çerçevede yapılmış bir düzenlemedir. Kanunun genel gerekçesi incelendiğinde, vergisel yükümlülüklerini süresinde yerine getiren ancak öngörülemeyen sebeplerle son bir yıl içinde borçlarını ödeyememiş borçluların borçlarını *48.maddeye göre daha uygun şartlarda* ödemelerinin sağlanması amaçlanmıştır. (<https://www.ozdogrular.com/v1/content/view/35519/180/>, 2017)

48/ maddesi kapsamında tecil edilebilecek alacaklar, devlete ait olup Maliye Bakanlığına bağlı tahsil dairelerince takip edilen ve 213 sayılı Kanun kapsamına giren vergi, resim, harç ve cezalar ile bu alacaklara bağlı gecikme faizi ve gecikme zammından oluşmaktadır. Bu alacakların vadesinde ödenmesi veya haczin tatbiki veyahut hacz olunmuş malların paraya çevrilmesi amme borçlusunu çok zor duruma düşürecekse, borçlu tarafından yazı ile istenmiş olmak ve aşağıdaki şartları taşımak koşuluyla vadesi bir yılı geçmemiş alacaklar, Maliye Bakanınca 36 ayı geçmemek üzere faiz ve teminat alınarak tecil olunabilir (6183 S.K. md.48/A/f.1).

Madde hükmünden yararlanacak borçlunun;

1) Başvuru tarihi itibarıyla en az 3 yıl süreyle; ticari, zirai veya mesleki faaliyetleri nedeniyle yıllık gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olması,

2) Başvuru tarihinden geriye doğru 3 yıla ait vergi beyannamelerini kanuni sürelerinde vermiş olması (Kanuni süresinde verilen bir beyannameye ilişkin olarak kanuni süresinden sonra düzeltme amacıyla veya pişmanlıkla verilen beyannameler bu şartın ihlali sayılmaz.),

3) Bu madde kapsamına giren ve başvuru tarihi itibarıyla vadesi 1 yılı geçmemiş borcunun borç ödemedeki hüsünüyet sahibi olmasına rağmen ödenememiş olması,

şarttır. Bu madde ile 48 inci maddeye göre tecil edilen veya özel kanunlara göre ödeme planına bağlanan borcun bulunması madde hükmünden yararlanılmasına engel değildir. 48/A maddesi kapsamında tecil edilen alacaklara, 48. maddeye göre belirlenen oranda tecil faizi uygulanır (6183 S.K. md.48/A/f.3).

İlgili madde metnine göre tecil olunacak borçlara karşılık teminat aranır. Amme borçlusunun alacaklı tahsil daireleri itibarıyla tecil edilen borçlarının toplamı 500.000 TL'yi (bu tutar dâhil) aşmadığı takdirde teminat şartı aranmaz. Bu tutarın üzerindeki amme alacaklarının tecilinde, gösterilmesi zorunlu teminat tutarı 500.000 TL aşan kısmın %25'idir.

48/A maddesi kapsamında tecil ile ilgili düzenleme yapma yetkisi Cumhurbaşkanına verilmiştir (6183 S.K. md.48/A/f5). Cumhurbaşkanı;

1) Teminatsız tecil tutarını; yarısına kadar indirmeye, yeniden kanuni tutarına getirmeye, zorunlu teminat oranını %50'ye kadar artırmaya, sifira kadar indirmeye, yeniden kanuni orana getirmeye,

2) Borçlunun çok zor durum hâlinin tespitinde kullanılmak üzere varlıklar, yükümlülükler ve nakit akımlarını esas alan mali göstergeler ile mali durumu tespiti yarayan diğer ölçütlere dayalı kriterleri belirlemeye, belirlenen kriterler çerçevesinde çok zor durum hâlini derecelendirmeye ve bu dereceleri dikkate alarak;

a) Tecil süresini 60 aya kadar uzatmaya,

b) Farklı faiz oranları belirlemeye,

3) Tecil edilecek gecikme zammını, Türkiye İstatistik Kurumunun her ay için belirlediği Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksinin (Yİ-ÜFE) aylık değişim oranları esas alınarak hesaplatmaya,

4) Madde hükmünü, alacaklı diğer amme idarelerini, alacak türlerini ve uyumlu borçlu kapsamına girebilecek borçlu kriterlerini belirleyerek uygulatmaya (Devlete ait olup Maliye Bakanlığına bağlı olanlar dışındaki tahsil dairelerince takip edilen alacaklar dâhil),

yetkilidir. Bu fıkranın (4) numaralı bendindeki yetkinin kullanılması hâlinde bu madde ile Maliye Bakanına tanınan yetkiler 48 inci maddede tanımlanan alacaklı amme idarelerinin tecile yetkili makamları tarafından kullanılır.

Maliye Bakanı;

1) Tecil edilecek amme alacağını tür ve tutar olarak belirlemeye,

2) Tecilde taksit zamanlarını, ödemelerin başlayacağı ayı, tecil talep tarihini takip eden aydan başlamak üzere 12 ayı geçmeyecek şekilde belirlemeye, ödeme dönemlerini, azami altı ayda bir yapılacak şekilde düzenlemeye,

3) Tecilde diğer şartları belirlemeye,

yetkilidir.

Maliye Bakanı, tecil yetkisini, sınırlarını açıkça belirtmek ve yazılı olmak şartıyla oluşturulacak tecil komisyonlarına devredebilir. Komisyonların teşkili ile çalışma usul ve esasları Maliye Bakanınca belirlenir.

Tecil şartlarına riayet edilmemesi nedeniyle muaccel olan amme alacağının tecili, talep edilmesi hâlinde en fazla iki defa geçerli sayılabilir.

Haciz yapılmışsa mahcuz mal, değeri tutarınca teminat yerine geçer. Tecil edilen amme alacakları ile ilgili olarak daha önce tatbik edilen ve borcun tamamını karşılayacak değerde olan hacizler, yapılan ödemeler nispetinde kaldırılır ve buna isabet eden teminat iade edilir. Ancak, mahcuz malların değeri tecil edilen borç tutarından az, zorunlu teminat tutarından fazla olması hâlinde, tatbik edilen hacizler, tecil şartlarına uygun olarak yapılan ödemeler neticesinde kalan tecilli borç tutarı mahcuz mal değerinin altına inmediği müddetçe kaldırılmaz. Tecilli borca karşılık alınan teminat ise, tecil şartlarına uygun olarak yapılan ödemeler neticesinde kalan tecilli borç tutarının zorunlu teminat tutarının altına inmesi durumunda, yapılan ödemeler nispetinde kaldırılır.

Tecil edilen amme alacağının 2.000.000 TL'yi (bu tutar dâhil) aşmaması, mahcuz malın 6183 sayılı Kanunun md.10/f.1-5'de sayılan mal olması⁹ ve bu Kanuna göre belirlenmiş değerinin %50'sinden aşağı olmamak üzere satış bedelinin %50'sinin tahsil dairesine ödenmesi şartıyla mahcuz malın satışına izin verilir. Bu takdirde, kalan tecilli borç tutarı için zorunlu teminat tutarını karşılayacak mahcuz mal ve/veya teminat bulunması şartıyla satılan mal üzerindeki haciz kaldırılır. Bu hüküm 2.000.000 TL'yi aşan tecilli borçlarda, değeri 2.000.000 TL'ye kadar olan mahcuz mallar için uygulanır.

⁹ “5. İlgililer veya ilgililer lehine üçüncü şahıslar tarafından gösterilen ve alacaklı amme idaresince haciz varakasına müsteniden haczedilen menkul ve gayrimenkul mallar.”

Tecil şartlarına riayet edilmemesi hâlinde tecil talep tarihinden itibaren 5 yıl geçmedikçe bu madde hükümlerinden yararlanılamaz.

Görüldüğü gibi, gerek 48.madde gerekse 48/A maddesinde yer alan düzenlemeler çerçevesinde, 6183 sayılı Kanunun 1. maddesi ile belirlenen vergi, resim, harç, mahkeme masrafı ile bunların ceza, gecikme zammı ve faizleri, kamu hizmeti alacakları ve takip masraflarına tecil uygulanabilmektedir.

2. Türk Hukuk Sisteminde Tecile İlişkin Diğer Düzenlemeler

Mecelleden başlayan bir silsile içerisinde değişik kanunlarda, tecil kavramına ilişkin bazı düzenlemelere doğrudan ya da dolaylı olarak yer verildiği, bu nedenle de söz konusu terimin sıkça karşımıza çıkan önemli bir hukuk terimi olduğu görülmektedir (Özdemir, 2009).

Hukuk sistemi içinde tecil müessesesine borçlar hukukunda, ceza hukukunda, icra iflas hukukunda ve vergi hukukunda yer verildiği görülmektedir. Genel olarak tecil işleminin belli düzenlemelere ve şartlara bağlanması hukuki bir zorunluluktur. Bu düzenlemeler, borçlunun borcunu ödemede kendisine bir şans tanınmasına veya bir suç işleyen topluma yeniden kazandırılması için işlemiş olduğu suça ilişkin cezanın ertelenmesi ve belli bir süre sonra da bu suçun hiç işlenmemiş sayılmasını sağlamaya yönelik düzenlemelerdir. Başka bir ifadeyle hukuk sistemi içinde yer alan tecilin esasları belli bir hukuki çerçeve içerisine yerleştirilmiştir. Borçluya veya suçluya iyi niyetli olması durumunda bir takım kolaylıkların sağlanması amaç edinilmiştir. Dolayısıyla tecil işlemlerinin hukuki niteliğini fertlerin birbirleri ile ve kamu ile olan karşılıklı ilişkileri belirlemektedir.

2.1. Borçlar Hukuku Açısından Tecil

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK)¹⁰ İkinci Ayrımı'nda yer alan borçların ifası ve ifa edilmemesinin sonuçları kısmında, temerrüde düşme ve süre verilmesi ile ifade edilmiş olan tecil müessesesi, borçların ifa zamanı ile ilgili olarak borcun vadeye bağlanmasında mevcut vadenin uzatılması olarak ele alınmıştır. Nitekim 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun¹¹ 79. ve TBK'nın 95.maddeleri bu çerçevede sürenin uzatılmasını düzenlemektedir.

Özel hukukta, kişilerin edimlerini yapma noktasında karşılaştıkları güçlükler dikkate alınarak iki tarafın kabulü ile edimin belli bir süre ertelenmesi kural olarak benimsenmiştir. Bu düzenleme, vergi hukukunda yer alan ve belli koşullar altında borç vadelerinin tecilini mümkün kılan düzenlemeye benzer niteliktedir (Gerçek, 2003, s.97).

¹⁰ 4.2.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun tam metni için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf> Erişim tarihi 01.08.2018

¹¹ Mülga 818 sayılı Borçlar Kanununun tam metni için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/borclar-kanunu-818>, Erişim tarihi 01.08.2018

Borçlar Hukukunda tecil işleminin hüküm ifade etmesi tarafların karşılıklı anlaşmaya varmalarına bağlıdır. Tecil aynı zamanda borçlunun temerrüde düşmesinden sonra yapıldığı takdirde temerrüdü sona erdiren bir hukuki işlemdir.

Toplum halinde yaşayan insanların birbirlerine olan edimlerinde güçlüklerle karşılaşmaları durumunda her iki tarafta belli bir fedakarlığı göze alarak bu edimin yerine getirilmesini erteleyebilmekte böylece bir taraf edimini yerine getirmek için yeni bir süre kazanırken edimin yerine getirilmesini isteyen tarafta bu edimin belli bir süre ertelenmesini kabullenerek edimin yerine getirilmesini garanti altına almış olmaktadır.

Borçlar Hukukunda TBK md.123'e göre taraflar, bir borcun doğumundan önce ve özellikle o borca ait akitte borcu vadeye bağlayabilecekleri gibi, bu husustaki bir anlaşmayı sonradan da yapabilmektedirler. Bir borcun sonradan vadeye bağlanmasına ve özellikle mevcut vadenin uzatılmasına tecil (erteleme) anlaşması denir (Oğuzman, 1987, s.205).

Tecil, alacaklının iki tarafın anlaşmasına bağlıdır. Tecil anlaşması alacağın vadesinde bir değişiklik meydana getirir ve alacaklı tecil süresince alacağını talep edemez. Eğer tecil, alacak muaccel olduktan sonra yapılmışsa işleyen zaman aşımını durdurur. Zira alacak yeni bir vadeye bağlanarak yenilenmiş olmaktadır. Şayet tecil borçlu temerrüt halinde iken yapılmış ise temerrüt sona ermiş olur (TBK md.117 ve md.123).

2.2. Ceza Hukuku Açısından Tecil

Ceza Hukukumuzda tecil; işlediği bir suçtan dolayı hüküm giyen suçluya ait cezanın infazının belirli bir süre geri bırakılması ve bu süre zarfında yeni bir suç işlemediği takdirde suçlunun, mahkûmiyetinin hiç olmamış sayılması olarak tanımlanabilir. Türk Ceza Kanunu'nun 51.maddesi bu kapsamda yapılan düzenlemelere örnektir.

Hukukumuzda, yargılamanın aşamasına göre farklı erteleme müesseseleri düzenlenmiştir. Bunların iddianamenin düzenlenmesinin ertelenmesi, muhakemenin ertelenmesi, hükmün açıklanmasının ertelenmesi ve hapis cezasının infazının ertelenmesi alt başlıkları ile sıralanması mümkündür (Şare, 2014, s.164-234).

Erteleme ve benzeri yapıların oluşturulma amacı, ilk kez suç işleyen ya da bu kurumdan yararlanması uygun görülenlerin iyi hal ile geçireceği belli bir süre sonrasında ıslah olmasını temin ederek ceza almaması ya da cezanın infazından vazgeçilerek failin cezaevinden kurtarılması oluşturmaktadır (Önder, 1963, s.5). Erteleme yoluyla ceza bireyselleştiği gibi, kısa süreli hapis cezalarını gerektiren durumların sakıncaları da giderilmektedir (Şare, 2014, s.164).

Hukuk kurallarına aykırı hareketleri nedeniyle cezalandırılmaları gereken bireylerin topluma kazandırılmalarını sağlamak amacıyla ilk defa suç işleyenlerin suçlarına bağlı olarak almış oldukları cezalar şartlı olarak geri bırakılmakta, daha sonra suçlu, sanki hiç suç işlememiş gibi toplum içine geri

getirilmektedir. Bunu da belli bir süre suç işlememeleri şartına bağlamaktadırlar. Belli edilen süre içerisinde suç işlemeyen kişinin ilk işlemediği suç silinmektedir.

Bu konu kapsamında ele alınması gereken bir diğer konu da kabahatler hakkında yapılan düzenlemelerdir. Toplumsal düzeni derinden sarsmayan, hızlı ve pratik ceza verilmesi gereken hafif suçlara yaptırım yetkisi, kabahatleri suç olmaktan çıkarma eğilimi sonucu yargıdan idareye geçmiştir (Gişi, 2017, s.132) Bu çerçevede, hangi kanunda olursa olsun, idari yaptırım uygulanan haksızlıklar 5326 sayılı Kabahatler Kanunu¹² kapsamındadır (Zafer, 2007, s.667-680).

Kanun kapsamında düzenlenen yaptırımlar için de 17.maddede kendine özgü bir düzenleme yapılmış, bu kanuna göre ekonomik durumu müsait olmayan kişiler için yapılacak taksitlendirmelerin 6183 sayılı Kanununun 48.maddesi ile ilgisi olmadığı belirtilerek, yapılacak taksitlendirmede teminat ve tecil faizi aranmayacağı da tebliğ ile düzenlenmiştir.¹³

Bu noktada, genel bütçeye gelir kaydedilmesi gereken idari para cezalarının 6183 sayılı Kanuna göre takip ve tahsil edilebilmesi için bu cezalara ait idari yaptırım kararlarının kesinleşmesi gerektiğini de belirtmekte fayda vardır (Coşkun, 2016, s.501).

2.3. İcra İflas Hukuku Açısından Tecil

Özel hukuka bağlı işlemlerden doğan borç-alacak ilişkilerinde alacakların tahsili sırasında çıkan ihtilafların çözümü ile alacakların kamu gücüne dayanarak cebren tahsilini düzenleyen genel kurullar 2004 sayılı İcra İflas Kanununda¹⁴ (İİK) düzenlenmiştir.

Borçlunun borcunu ödememesi nedeniyle alacağını tahsil edemeyen özel hukuka tabi kişi ya da kuruluşlar bu alacaklarını tahsilde kamu gücünden istifade ederler. Alacakların tahsili için borçlulara, borçlarını ödeme konusunda kamu gücü yaptırımları (haciz, satış vb.) öngörmüştür. Bu koruyucu hükümlerin yerine getirilmesi de yine kamu gücü ile de güçlendirilmiştir.

İcra İflas Kanununda tecil yerine “talik” kavramı kullanılmaktadır (İİK md.52-56). Arapça kökenli¹⁵ talik kelimesinin anlamlarına bakıldığında, “belli bir zamana bırakma” “erteleme” ve “bir işin yapılmasını herhangi bir şarta bağlı tutma” anlamlarına geldiği görülmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

Talik halleri, İcra İflas Kanununun borçlunun yararına olacak şekilde kabul ettiği erteleme halleridir. Bu hallerin devamı süresince, kural olarak hiçbir icra takip işlemi yapılması mümkün değildir.

¹² 31.03.2005 tarihli ve 25772 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Kanun metni için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5326.pdf>, Erişim tarihi 01.07.2019

¹³ 12.5.2007 tarih ve 26520 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 442 Nolu Tahsilat Genel Tebliği ile yapılan düzenleme için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=9.5.11305&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=tahsilat%20genel%20tebliği>, Erişim tarihi 1.7.2019

¹⁴ 19.6.1932 tarihli ve 2128 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Kanunun tam metni için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2004.pdf>, Erişim tarihi 11.10.2018

¹⁵ Kelimenin etimolojik kökeni için bkz. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/talik> (19.07.2019)

Borçlunun yakınlarının ölümü (md.52), borçlunun ölümü (md.53), borçlunun tutuklu, hükümlü ya da asker olması (md.54), borçlunun ağır hastalığı (md.55) durumlarında kanunda belirtilen şartlar dahilinde icra takip işlemlerinin ertelenmesi genel talik hallerini oluşturmaktadır. Yine kanunun 52 ila 56. maddelerinde düzenlenmemekle birlikte, konkordato süresi (md.287-289) iflasın ertelenmesi (md.179) ve fevkalade hallerde süre ve tatil (md.317) durumlarına ilişkin yapılan düzenlemelere bakıldığında da bu hallerin devamı süresince de borçluya kural olarak hiçbir icra takip işlemi uygulanmadığı görülmektedir. Bu hallere ise, özel talik halleri denilmektedir (Kuru, 2016, s.88-90).

İcra takip işlemlerinin yapılmasına cevaz vermeyen ve sınırlı sayıda düzenlenen talik hallerinde, borçlunun mal kaçırma ihtimali varsa haczin yapılması mümkündür. Yine, söz konusu erteleme halleri işleyen süreleri durdurmamakla birlikte, borçlu ya da icra makamları için belirlenen sürenin son günü erteleme süresine denk gelirse, ertelemenin bitiminden itibaren süre bir gün daha uzamaktadır (Boran Güneysu, 2012, s.55)

Bu çerçevede ele alınması gereken bir diğer konu ise “icra taahhüdü”, yani borçlunun borcunu belli koşullarda taksitle ödeme taahhüdüdür (md.78-111-340). İcra İflas Kanunu çerçevesinde yapılan düzenlemeyle borçlu, borcunu eşit taksitlerde ödeyerek kurtulabilmektedir. Borcun taksitle ödenmesi noktasında yapılan düzenlemeler incelendiğinde, bu işlemin hacizden önce¹⁶ ve hacizden sonra taksitlendirme başlıkları altında irdelendiği görülmektedir. Borç haciz öncesi taksitlendirilmek istendiğinde haciz işlemi; haciz sonrasında taksitlendirilmek istendiğinde ise satış işlemi durmaktadır (İİK md.78 ve md.111).

Hacizden önce, borçlunun talebi üzerine alacaklının kabulüyle yapılacak taksitlendirme işlemlerinde, taksit miktarı ve ödeme zamanı serbestçe belirlenebilir. 111.maddedeki şartlara riayet edilmesi gerekmez de 340.maddeye göre icra taahhüdü ihlalinin cezalandırılması için taksit miktar ve ödeme tarihlerinin açıkça belirlenmesi gerekmektedir. Haciz öncesi taksitlendirme anlaşması yapılmasıyla icra işlemi durmaktadır. Ancak belirlenen taksitlerden birinin ödenmemesi halinde, alacaklının haciz işlemi yapılmasını isteme hakkı mevcuttur. Ayrıca, taksitin süresinde ödenmemesinin geçerli bir mazereti yoksa 340.maddeye göre borçlunun cezalandırılması da istenebilir.

Hacizden sonra yapılacak anlaşma ile borcun taksitlendirilmesi mümkün olup bu işlemin şartları İİK'nın 111.maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; borçlunun yeterli miktarda malının haczedilmiş olması, taksitle ödeme taahhüdü ile birlikte ilk taksidi derhal vermesi, aydan aya ödenecek taksitlerin borcun dörtte birinden aşağı tutara denk gelmemesi ve nihayet sürenin üç aydan fazla olmaması şarttır. Borçlunun teklifi maddede sayılan şartları taşıyorsa alacaklının rızasına bakılmaksızın, taşıyorsa alacaklının rızası alınmak suretiyle taksitlendirme işlemi yapılmaktadır. Taksitlendirme ile takip işlemi durmakta ise de, taksitlerin birinin ödenmemesi halinde devam etmektedir (İİK md.111/f.4). Makul

¹⁶ İcra İflas Kanununda temelde hacizden sonra taksitlendirme (md.111) işlemi düzenlenmişse de, Kanunun 78 ve 340.maddelerinden hareketle hacizden önce taksitlendirme işlemi yapılmasının da mümkün olduğu görülmektedir.(ÇELİK Hukuk & Danışmanlık, 2019)

gerekçe olmaksızın ödeme taahhüdünün ihlali durumunda alacaklının talebi üzerine borçlunun tazyik hapsi talep edebilir (İİK md.340/f1).

2. 6183 Sayılı Kanunda Yer Alan Tecil Düzenlemesi ile Diğer Hukuk Dallarındaki Tecil Düzenlemelerinin Karşılaştırılması

Vergi Hukukunun bir bölümü olan vergi icra hukuku, icra ve iflas hukuku ile benzer ve farklı yönler taşır. Her iki hukuk dalının benzer ve farklı yönlerine tecil müessesesinde de rastlamak mümkündür.

Vergi icra hukukunda yer alan tecil müessesesi kapsamında kamu borcunun ödenmesi, haczin uygulanması ve haczedilen malların paraya çevrilmesinin borçluyu çok zor duruma düşürecek olması halinde tecil talep edilebilmektedir. Bu şarta bağlı düzenlemeler kapsamında, icra iflas hukukunda ise, genel ve özel talik halleri bulunmakla birlikte, haczin uygulanmasından önce ya da sonra takip işlemlerini durduran icra taahhüdünde bulunulabilme halleri düzenlenmiştir. Vergi hukukunda yapılan düzenlemeye benzer şekilde, ortaya çıkan güçlüklerin aşılması amacıyla Borçlar hukuku çerçevesinde de tecil anlaşması yapılabilmektedir. Ceza hukuku bağlamında, kişinin yargılama aşamasında kanunda sayılan şartları taşıması durumunda cezasının ertelenmesi talep edilebilir. Kabahatler kanununa göre de kişinin ekonomik durumunun müsait olmaması durumunda taksitlendirme yapılması olanaklıdır.

Borçların tecilinde bir borç ödemesi, belli şartlarda ertelenmekte ancak sonuçta söz konusu borç, borçlu tarafından ödenmektedir. Bu durum Borçlar Hukukunda ve Vergi İcra Hukukunda söz konusu olmaktadır.

Borçlar kanununa göre erteleme iki tarafın anlaşmasına bağlı kılınmıştır. Vergi İcra Hukukunda da alacaklı kamu idaresinin borçlunun tecil başvurusunu kabul etme ya da etmemesi kendi ihtiyarındadır.

İcra hukukunda, borçlunun alacağın taksitlendirilerek ödeneceğini taahhüt etmesi, taahhüdün ihlali durumunda hapisle tazyik edilmesinin istenebileceği düzenlenmiştir. Diğer hukuk dallarındaki gibi vergi icra hukukunda da taahhüt olmakla birlikte, tecilin ihlal edilmesi hapisle tazyik cezasını doğurmaz. Ancak ceza hukukunda yer alan erteleme müessesesi kapsamında, denetim koşullarına riayet etmeyen kişi hakkında ertelenen cezasının kısmen ya da tamamen infaz kurumlarında çektirilmesine karar verileceği belirtilmiştir.

Vergi icra hukukunda yer alan tecil ve taksitlendirme talebinin kabul veya reddi konusunda tecile yetkili alacaklı kamu idaresine takdir hakkı tanınmış iken, icra ve iflas hukukunda menkul ve gayrimenkul malları haczedilmiş borçlu, alacaklının hacizli malları satış talebinden önce borcunu muntazam taksitlerle ödemeyi taahhüt eder ve birinci taksiti peşin öderse icra işlemi durdurulur. Bu taktirde icra dairesinde borçlu ile alacaklının yapacağı taksitlendirme sözleşmesinin devamı süresince; alacaklı hacizli malların satışını talep edemez (İİK.md.111/1 ve 3). Başka bir deyişle, haciz sonrası taksitlendirme talepleri İİK'nın 111.maddesine uygun ise alacaklının rızasına bakılmaksızın, uygun

değilse rızası alınarak hayat bulur. Haciz öncesi taksitlendirme yapılabilmesi içinse alacaklının rızası gerekir. Ceza hukukunda yapılan erteleme düzenlemesi incelendiğinde, maddede belirtilen şartları taşıyan kişilerin cezasının ertelenebileceği, başka bir deyişle takdir hakkının yargı organına bırakıldığı görülmektedir. Kabahatler Kanunu çerçevesinde de maddede belirtilen şartlar dahilinde taksitlendirme yetkisinin idarenin takdirine bırakıldığı görülmektedir. Borçlar hukuku kapsamında ise tecil anlaşmasının yapılabilmesi için her iki tarafın kabulü gerekmektedir.

Amme alacaklarının tecilinde aranması gereken şartlardan bir tanesi de kamu borçlusunun teminat göstermesi veya borca yeter miktarda hacizli (mahcuz) malının bulunması gereğidir. İcra ve iflas hukukundaki taksitlendirme; haciz öncesi ve sonrasında yapılabilir. Haciz safhası ile haczedilen malların satışının alacaklı tarafından talep edilmesi arasında geçen süre zarfında yapılabilmekte olan taksitlendirme talebi noktasında yeterli miktarda mal haczedilmiş olması başta olmak üzere, maddede belirtilen şartlar mevcutsa alacaklıya herhangi bir tercih hakkı tanınmayarak hacizli mal satışı durdurulup taksitlendirmeye gidilmektedir (İİK.md.106-111). Ceza hukuku bağlamında, erteleme işleminin yapılabilmesi, mağdurun ya da kamunun zararının giderilmesi şart koşularak uygulanabilmektedir. Böylece, zararın tazmini güvence altına alınabilmektedir.

Borçların taksitlendirilmesinde de süre yönünden farklı düzenlemeler mevcuttur. Amme alacaklarında, temel olarak 36 aya kadar taksitlendirme benimsenmişse de yeni düzenlemelerde vergiye uyumlu mükellefler bakımından kamu alacağının göre en fazla beş yıla (60 ay) kadar tecil ve taksitlendirilmesi söz konusudur.¹⁷ İcra ve İflas Hukukuna tabi alacaklarda ise haciz sonrasında yapılacak taksitlendirmeler için üç aylık bir taksitlendirmeye gidilebileceği hükme bağlanmıştır (İİK.md.111/2). Haciz öncesi taksitlendirme anlaşmalarında taksit miktarı ve ödeme tarihi belirlenmesinde serbestlik tanınmıştır. Borçlar hukuku bağlamında sürenin uzatılması tarafların anlaşmasına bağlanmışken, kabahatler hukuku çerçevesinde ise idari para cezasının ilk taksiti peşin olmak üzere, bir yıl içinde dört taksitte ödeme yapılması mümkündür.

Vergi icra hukuku ile icra ve iflas hukukunun tecil ve taksitlendirme konusundaki hükümlerinin benzer yönlerinin yanında farklı yönlerinin de bulunduğu görülmektedir. Bu farklı hükümlerden en önemlisinin; kamu alacağına ait erteleme ve taksitlendirmede yetkili makamın re'sen hareket etme, icra kararı alma ve takdir hakkını kullanma konusunda olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise, kamu alacaklarının kamu menfaatine yönelik alanlarda kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu konuda kamu idaresi lehine ayrıcalıklı ve zorlayıcı düzenlemeler getirilmiştir.

Vergi icra hukukuna göre kamu alacaklarının tahsilinde idareye icrai karar yetkisi verilmiş olmakla beraber kamu borçlusuna da tecil ve taksitlendirme talebinde bulunma, tehiri icra kararı

¹⁷ 6183 sayılı Kanununun 48.maddesinin ilk fıkrasının ilk haline göre, her türlü kamu alacağının iki yılı geçmemek kaydıyla tecili mümkündür. Bu konuda, 1985 yılında yapılan düzenleme ile vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası ve gecikme zammı alacakları ile diğer kamu alacakları için süre farklılaştırmasına gidilerek bunlar için süre beş yıla kadar uzatılmıştır (Sonsuzoğlu, 2013, s.75).

aldırma, süreli red yönteminden yararlanma gibi bir takım koruyucu haklar tanınmıştır. Borçluyu koruyan bu tür hakların İcra İflas Hukukunda daha geniş ve kapsamlı tutulduğu görülmektedir.

6183 Sayılı Kanunda yer alan tecil düzenlemesi ile diğer hukuk dallarında yer alan tecile ilişkin düzenlemeler karşılaştırılarak, özet halinde aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Vergi İcra Hukuku, İcra İflas Hukuku, Borçlar Hukuku ve Ceza Hukukunda Yer Alan Tecile İlişkin Düzenlemelerin Karşılaştırılması

Vergi İcra Hukuku	İcra İflas Hukuku	Borçlar Hukuku	Ceza Hukuku
Kamu borcunun ödenmesi, haciz uygulanması ve haczedilen malların paraya çevrilmesinin borçluyu çok zor duruma düşürecek olması halinde talep edilebilir.	Genel ve özel talik halleri ile icra taahhüdünde bulunması halinde söz konusudur.	İki tarafın kabul etmesi koşuluyla, tecil anlaşması yapılabilir. Mevcut vade uzatılabilir ya da vadeye bağlanabilir.	İddianamenin düzenlenmesinin, muhakemenin, hükmün açıklanmasının ve hapis cezasının infazının ertelenmesi mümkündür. Kabahatler Kanununa göre ise kişinin ekonomik durumunun müsait olmaması durumunda taksitlendirme yapılması düzenlenmiştir.
Kabul edip etmeme idarenin takdirindedir.	Talik hallerinde ve menkul ve gayrimenkul malları haczedilmiş borçlu, alacaklının hacizli malları satış talebinden önce borcunu muntazam taksitlerle ödemeyi taahhüt eder ve birinci taksiti peşin öderse kanun hükmüne istinaden uygulanır.	İki tarafın anlaşmayı kabul etmesi gerekir.	Şartları taşıyanlar için takdir hakkı yargı merciine aittir. Kabahatler Kanununa göre ise taksitlendirme idarenin takdirindedir.
48.maddeye göre tahsil daireleri itibarıyla 50000-TL'yi aşan borcun yarısı, 48/A maddesine göre de 500.000-TL'yi aşan borcun %25'i kadar teminat aranır.	Talik hallerinde teminat aranmaz. Haciz safhası ile haczedilen malların satışının alacaklı tarafından talep edilmesi arasında geçen süre zarfında yapılabilmekte olan taksitlendirme talebi noktasında yeterli miktarda mal haczedilmiş olması başta olmak üzere, maddede belirtilen şartlar mevcutsa alacaklıya herhangi bir tercih hakkı tanınmayarak hacizli mal satışı durdurulup taksitlendirmeye gidilmektedir.	İki taraf arasında yapılan anlaşmaya bağlıdır.	Ceza hukukunda mağdurun ya da kamunun zararının giderilmesi şart koşulabilir.
48 ve 48/A maddelerinde belirlenen yasal tecil süresi 36 aya kadardır. Ancak, 48/A maddesi kapsamında tanınan yetkiye istinaden tecil süresi, çok zor durum derecesine göre tecil süresi 60 aya kadar belirlenebilmektedir.	Haciz öncesi taksitlendirme anlaşmalarında taksit miktarı ve ödeme tarihi belirlenmesinde serbestlik tanınmıştır. Haciz sonrasında ise 3 aya kadar taksitlendirme mümkündür.	Süre uzatımı tarafların anlaşmasına bağlıdır.	Ceza hukukunda denetim süresine bağlı erteleme söz konusudur. Kabahatler hukuku çerçevesinde idari para cezasının ilk taksiti peşin olmak üzere, bir yıl içinde dört taksitte ödenmesi mümkündür.

Kaynak: İlgili kanunlarda yer alan hükümler çerçevesinde tarafımızdan oluşturulmuştur.

Sonuç

6183 Sayılı Kanunda yer alan düzenlemelere bakıldığında, kamu alacağının vadesinde ödenmesi, haciz uygulanması veya haczedilen malın paraya çevrilmesi durumlarının kamu borçlusunu çok zor duruma düşüreceğinin anlaşıldığı durumlarda, Kanunun ve alacaklı kamu idarelerinin öngördüğü şartlarla, amme alacağının 36 ayı geçmemek üzere tecil edilerek taksite bağlanabileceğinin düzenlendiği görülmektedir. Düzenleme kamu idareleri için bir mecburiyet getirmemektedir. Belli koşulların varlığı halinde yapılan tecil talebinin kabulü veya reddedilmesi, belirli esas ve ölçütlere göre karara bağlanmaktadır.

Kamu idarelerine olan borçların, yasal düzenlemelerde öngörülen sürelerde ödenmesi esas olmakla birlikte, kamu idarelerine bırakılan takdir yetkisi kapsamında idareler, borçlu hakkında yapılacak icra takibine başlanmasının ya da devam ettirilmesinin, borçlunun gelir kaynaklarının ortadan kalkması ya da faaliyetlerinin devamının engellenmesi ihtimallerini bir ölçü olarak gözeterek bu işlemlerin borçluyu çok zor durumda bırakacağını öngörürlerse kanunda belirtilen diğer şartlar dahilinde tecil yetkisini kullanabilmektedir. Tecil, talep edildiğinde tahsil daireleri veya alacaklı kamu idareleri tarafından yapılması zorunlu bir uygulama değildir (İstanbul VDB, 2006, s.242). Tecil işleminin yapılmasında, işlemin amme alacağının tahsilini tehlikeye sokmaması ve teminat altına alınması gerekmektedir.

Kısaca genel hatları ile değerlendirilecek olursa amme alacaklarına tecil uygulanabilmesi için;

- Borçlu zor durumda bulunmalıdır.
- Tecil talebi yazı ile istenmiş olmalıdır.
- Asli ve fer'i kamu alacağını karşılayacak kadar teminat gösterilmiş olmalıdır.
- Tecil talebi kamu alacaklısı veya yetkili kılacağı makamlarca kabul edilmelidir.
- Tecil müddeti; otuz altı ayı geçmemelidir.
- Faiz alınmalıdır.

Gerek özel hukuk ve gerekse kamu hukuku dallarında yer alan tecil kavramı, taraflara yeni haklar ve yükümlülükler yüklemektedir. Tarafların yeni yükümlülükler altına girmesi ise yeni hukuki sonuçlar doğurmaktadır.

Vergi icra hukukunda tecil teminat alınmak suretiyle, amme borçlusunu zor durumdan kurtararak borcun yeni bir vadeye bağlanıp faiz alınarak ödenmesini sağlar. Bu yeni ödeme süresini alacaklı kamu idaresi belirler. Tecil talebinin kabul veya reddedilmesi hususunda alacaklı kamu idaresine tam yetki verilmiştir. Tecil kamu borçlusuna borcunu ödeme konusunda yeni bir fırsat daha tanımış bulunmakta böylece, borçluyu çok zor duruma düşmekten kurtarmış olmaktadır.

Alacaklı kamu idaresi de kamu alacağını belirli bir süreyle ertelemekle gelir kaynağının devamlılığını sağlamaktadır. Ayrıca alacaklı kamu idaresi tecil talebinde bulunan borçludan borcun ertelenmesi süresince belli bir oran üzerinden faiz ödemesini ve teminat gösterme yükümlülüğünü yerine getirmesini istemektedir. Böylece hem alacağını garantiye almakta hem de faiz tahsil etmektedir.

Borçlar Kanunu hükümlerine göre tecil anlaşması alacağın vadesinde bir değişiklik meydana getirir. Alacaklı tecil süresince alacağını talep edemez. Eğer tecil, alacak muaccel olduktan sonra yapılmışsa işleyen zaman aşımını durdurur.

İcra İflas Hukukunda ise genel ve özel talik hallerinin mevcut olduğu ve genellikle borçlu için ölüm, askerlik, iflas gibi zor durum hallerini ifade eden durumlarda, kural olarak tüm takip işlemleri

borçlunun nefes almasını sağlayacak şekilde durmaktadır. Sadece, borçlunun mal kaçırma ihtimali bulunan durumlarda haczin yapılması mümkündür.

Buna ek olarak, icra iflas hukukunda hacizden önce ya da hacizden sonra satış işlemi gerçekleşmeden önce, borçlu borcunu taksitlerle ödemeyi taahhüt ederse takip işlemleri durmaktadır. Böylece, hacizden önce taksitlendirme yapılması halinde haciz, satıştan önce taksitlendirme yapılması halinde ise satış işlemi durmaktadır. Bu işlem, borçlu bakımından planlama yapma, zaman kazanma, nefes alma imkanı sağlarken, alacaklı için de alacağın kısa sürede tahsilini sağlamaktadır. Ancak, icra taahhüdü denilen bu taksitlendirme imkanı kapsamında, taksitlerin süresinde ödenmemesi durumunda alacaklı tarafından takip işlemlerinin devamı istenebileceği gibi, taahhüdün makul bir sebep olmaksızın ihlali gerekçesiyle tazyik hapsi uygulanması da istenebilmektedir.

Tecil müessesesinin uygulandığı hukuk dallarında taraflara menfaat sağladığı savunulmuştur. Bu da tecilin yüklendiği işlev olarak her iki tarafı da koruyan faydalı bir yöntem olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Arıkan, Z. (2004) Vergi Borçlarında Tecil, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 46.Seri, <https://dergipark.org.tr/iuamank/issue/744/8024> (Erişim tarihi 10.08.2018)
- Boran Güneysu, N. (2012) İcra Takip İşlemleri, TBB Dergisi 2012 (101), s.31-60, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-101-1197>, Erişim tarihi 19.07.2019
- Coşkun, M. (2016) Açıklamalı-İçtihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Ankara:Seçkin
- Gerçek, A. (2003) Türk Vergi Hukukunda Tahsilat İşlemi ve Etkinliği, Bursa: Ekin
- Gişi, S. (2017) Kabahatleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimi Ve Kabahatler Kanunu, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi –İnÜHFD- Cilt:8 Sayı:1, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/307980>, Erişim tarihi 1.7.2019
- Gülseven, M. (1999) Açıklamalı İçtihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Ankara: Seçkin
- İstanbul VDB (2006) 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 2. Bası, İstanbul :Arıkan
- Kahriman, H. (2016) Vergiye Gönüllü Uyum Çerçevesinde Türkiye’de Gelir İdaresinin Organizasyon Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 12, Yıl 12, Sayı 1, <http://iibfdergi.ibu.edu.tr/index.php/ijesr/article/view/908/1280>, Erişim tarihi 21.07.2019
- Kırbaş, S. (1992), Vergi Hukuku Temel Kavramlar - İlkeler ve Kurumlar, Ankara: Adım
- Kuru, B. (2016) İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku, Ankara: Legal
- Oğuzman, K. (1987), Borçlar Hukuku Dersleri, 4. Baskı, İstanbul
- Önder, A. (1963) Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, İstanbul: Fakülteler Matbaası
- Özdemir, M. (2009, 13 Mart) Tecil Faizi, <http://www.alomaliye.com/2009/03/13/tecil-faizi/> Erişim tarihi 01.08.2018
- Özden, T.M. (1998) Amaçları Açısından Türk Vergi Hukukunda Vergi Erteleme Uygulamalarının Değerlendirilmesi, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/296646> (Erişim tarihi 01.07.2018)
- Serim, N. (2007) 6183 Sayılı Kanunda Amme Alacaklarının Korunması, İstanbul: Türkmen
- Sonsuzoğlu, E. (2013) Türk Vergi Hukukunda Fer’i Borç ve Alacak Olarak Faiz ve Zam, İstanbul: Türkmen
- Şeker, S. (1987) Kamu Alacaklarının Erteleme ve Taksitlendirilmesi, Vergi Sorunları, Yıl 6, 1987/4
- Şare, E. (2014) Türk Hukuk Sisteminde Kabul Edilen Erteleme Kurumları Üzerine İnceleme, TBB Dergisi, Sayı 111, s.163-236
- Tuncer, S. (2006) Vergi Hukukunda Tecil ve Taksitlendirme, Yaklaşım Dergisi, Haziran, www.yaklasim.com (Erişim tarihi 10.08.2018)
- Türk Dil Kurumu (2019) Güncel Türkçe Sözlük, <http://sozluk.gov.tr/?q=&aranan=> (Erişim tarihi 10.08.2018)
- Yılmaz, K. (2015) Açıklama ve Örnek Yargı Kararları İle 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulaması, İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği
- Zafer, H. (2007) İdari Yaptırım Usulü, İstanbul
- İlgili Kanunlar ve Alt Mevzuatı